

מרגליות מפרשת השבוע

ויקהל - שקלים תשפ"ב

להארות והערות zeevizen@gmail.com

- מדוע נזכרה בפרשת דברים מחלוקת קרח קודם חטא העגל, אף שהסדר היה להיפך?
- איך תלוי טעם הבאת שקלים בחודש אדר להקדימן לשקלי המן, הרי הענין הוא משום שבניסן היו צריכים תרומה חרשה?
- איך הועילו שקלי ישראל כנגד כספו של המן, הרי בימי המן לא נהגה מצות הבאת שקלים?
- מה הביאור בדברי התוס' שהמן רצה לתת לאחשוורוש כל פדיונם של ישראל, הלא הוא נתן מאה פעמים את מה שנתנו ישראל?
- מה עיקר הענין בקריאת פרשת שקלים בזמן הזה?
- מדוע דאג משה שלא יוזכר שמו דוקא בפרשת שקלים?
- מדוע אמר הקב"ה למשה דוקא בפרשת שקלים שהוא זוקף את ראשם של ישראל, יותר מבשאר פרשיות?
- מה הטעם שציוה הקב"ה לתת דוקא מחצית השקל לכופר נפש?
- היכן מצינו שהמן שקל שקלים על ישראל, הרי כברים שקל? מדוע הקפיד הקב"ה שיתנו דוקא חצי מטבע?

- למה אמר הכתוב ויבאו האנשים על הנשים, היה לו לומר ויבאו הנשים והנשים?
- כשרבי אליעזר ענה לאשה החכמה אין חכמה לאשה אלא בפלך, מדוע המשיך להביא ראייה מהפסוק?
- מה היתה החכמה המיוחדת של הנשים בנדרת המשכן שנאמר וכל אשה חכמת לב בידיה טו? מעשה ידיה של האשה במדבר, למי היה שייך ומדוע?
- מדוע הביאו נדרת המשכן בבוקר דוקא? וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, מדוע דוקא כשיעניש הקב"ה על חטא אחר, אז יפקוד עליהם גם כן עון העגל?
- מדוע לוט בא לצוער דוקא כשהשמש בא על הארץ?
- מדוע התורה מדגישה שבלק לקח את בלעם לבמות בעל להראותו קצה העם בבוקר?
- מה הפירוש ויטח בלך את גלעם ויעלהו במות בעל ויבא משם קצת העם, מי הם קצה העם?

א. למה אמר הכתוב ויבאו האנשים על הנשים, היה לו לומר ויבאו הנשים והנשים?

ב. כשרבי אליעזר ענה לאשה החכמה אין חכמה לאשה אלא בפלך, מדוע המשיך להביא ראייה מהפסוק?

ג. מה היתה החכמה המיוחדת של הנשים בנדרת המשכן שנאמר וכל אשה חכמת לב בידיה טו?

ד. מעשה ידיה של האשה במדבר, למי היה שייך ומדוע?

ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו חח ונזם וטבעת וכומז כל כלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה' (לה, כב).

ויבאו האנשים על הנשים. עם הנשים המתנדבות באו האנשים שלהן להסכים בנדרה, כדי שיקבלו הגבאין מהן, שאין מקבלים מן הנשים אלא דבר מועט (בבא קמא קיח: (ספורנו).

ונסביר זאת בהקדם איזה מאמרים ממאמרי חז"ל, א. כל מקום שנזכר בתורה חכמה, הוא חכמת התורה. ב. מבואר בגמ' (יומא סו:) שאלה אשה חכמה את רבי אליעזר, מאחר שמעשה העגל שוין מפני מה אין מיתתן שוה, אמר לה אין חכמה לאשה אלא בפלך, וכן הוא אומר וכל אשה חכמת לב בידיה טו. וקשה בדברי רבי אליעזר, אם אמר אין חכמה לאשה אלא בפלך, הלא הוא דבר ידוע לכל, מה הוא שאמר וכן הוא אומר, למה צריך לזה ראייה מן התורה, והלא כל איש יודע זאת.

אבל הענין בדברי רבי אליעזר הוא חכמה נפלאה, כי מה שלא היה רוצה לומר לה את טעמי התורה הוא משום שאין מלמדין האשה תורה שבעל פה, רק תורה שבכתב מותר ללמד גם לנשים (רמב"ם הלכות תלמוד תורה פ"א ה"ג), ולכן אמר לה שחכמת התורה היינו טעמי התורה אין מלמדין לאשה, ורק בפלך מצינו שהיו יודעים חכמת התורה. והוא כי באמת קשה היאך היה מותר לקבל מהם מטוה, הלא מעשה ידיה של האשה שייך לבעלה, רק הנשים אמרו בחכמה, וזה הוא שאמר הכתוב וכל אשה חכמת לב היינו

ויש לדקדק, למה אמר הכתוב בזה הלשון ויבאו האנשים על הנשים, היה לו לומר ויבאו הנשים והנשים.

אמנם ההסבר הוא בזה, שבנדרות המשכן היתה צריכה להיות הנדרה בנדרת לב, היינו שכל איש יביא נדרה משלו, ועיקר נדרת המשכן היתה תנופת זהב כמאמר הכתוב כל כלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב כן כאשר נתנו תכשיטים של זהב וכדומה, הבעל לא היה יכול ליתן בעצמו כי הוא תכשיט של אשתו ויש לה חלק בזה, והאשה בעצמה גם כן לא תוכל לתת זאת בלי רשות בעלה. ולזה אמר הכתוב ויבאו האנשים על הנשים היינו שבנדרת הזהב שהוא ברוב תכשיטי הנשים, היו מקבלים רק אם יבואו הבעל ואשתו ביחד.

אם כן קשה מה שאמר הכתוב (להלן פסוק כה) וכל אשה חכמת לב בידיה טו ויבאו מטוה וגו', משמע שהנשים בעצמם הביאו זאת, אם כן קשה הלא מעשה ידיה של אשה לבעלה (כתובות סה:), והיאך היו יכולים לקבל מן האשה בלא הבעל.

חכמת התורה. מה היא החכמה, שמצינו בגמ' (כתובות פג.) אמר רב הונא אמר רב יכולה האשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה, אם כן בדור המדבר שהבעל לא היה מזין את אשתו, רק המן היה עומר לאחד, אם כן מעשה ידיה לעצמה. וזה הוא החכמה

שאמרו, הלא מעשה ידי שלי הוא, כי אני איני ניזונת משל בעלי. זה הוא שאמר רבי אליעזר אין חכמה לאשה אלא בפלך אשר שם מצינו שהיה להם חכמת התורה.

(שפת היים)

א. מדוע הביאו נדבת המשכן בבוקר דוקא?

ב. וּבַיּוֹם פָּקְדֵי וּפְקֻדָּתֵי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם, מדוע דוקא כשיעניש הקב"ה על חטא אחר, אז יפקוד עליהם גם כן עון העגל?

ג. מדוע לוט בא לצוער דוקא כשהשמש בא על הארץ?

ד. מדוע התורה מדגישה שבלק לקח את בלעם לבמות בעל להראותו קצה העם בבוקר?

ה. מה הפירוש וַיֵּרָא מִשָּׁם קֶצֶה הָעָם, מי הם קצה העם?

ו. מדוע נזכרה בפרשת דברים מחלוקת קרח קודם חטא העגל, אף שהסדר היה להיפך?

וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַמִּלְאכָה עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נִדְבָה בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר (לו, ג).

ומעתה יובן היטב מה שאמר הקב"ה וּבַיּוֹם פָּקְדֵי, היינו שיעשו חטא אחר ויהיה עידן ריתחא להעניש אותם על חטא אחר, אז וּפְקֻדָּתֵי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם ואעניש אותם גם על שלא מיחו בעושי העגל ועברו על מצות עשה של הוֹכַחַת תּוֹכִיחַ, והבן.

והנה בספר תיבת גומא¹ (פרשת בלק) הביא בשם הפני יהושע ז"ל² (שבת נה.) שביאר בפסוק הַשָּׁמֶשׁ יֵצֵא עַל הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צִעְרָה (בראשית יט, כג), כי על מצות עשה מענישים בעידן ריתחא, ולוט עבר על מצות עשה של הוֹכַחַת תּוֹכִיחַ, ואמרו חז"ל (ברכות ז.) שכאשר השמש יוצאת ומלכי מזרח ומערב משתחווים אליה, הקב"ה כועס, לכך היה צריך לוט ללכת משם. עד כאן דבריו.

ואם כן מובן היטב מה שהביאו נדבת המשכן בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר, שהרי עיקר ההבאה היה להצילם מעונש חטא העגל כנ"ל, אך הלא בלאו הכי אין מענישים על מצות עשה אלא אם כן בעידן ריתחא, אמנם בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר כשהשמש יוצאת ומלכי מזרח ומערב משתחווים אליה הקב"ה כועס, ובעידן ריתחא מענישים על מצות עשה, ויש לחוש באותו הזמן שיענשו גם הם, לכן הביאו אז את נדבת המשכן כדי שיכפר בעדם וינצלו מעונש.

(ילקוט הגרשוני³,

ויסוד הדברים בגן רוה' פרשת וירא בדברי חנוך אות ה)

* * *

בעידן ריתחא ואז אפשר לעורר עליהם חטא העגל, וזהו פירוש וַיֵּהִי בְּבֹקֶר וַיִּקְחַת בְּלַק אֶת בְּלַעַם וְגו', בשעה שמלכי מזרח ומערב משתחווים לחמה ויש עידן ריתחא, וַיֵּעֲלֶהּוּ בְּמֹת בָּעַל, רצה להעלות על ישראל חטא של וְנָסַף הַרְבֵּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לַבָּעַל (הושע ב, י), היינו חטא העגל. ואמרה התורה וַיֵּרָא מִשָּׁם קֶצֶה הָעָם היינו אותם שלא מיחו, אבל לא עלה בידו כלום כי לא כעס הקב"ה כלל בימי בלעם אלו כמאמר חז"ל, ושלום על ישראל.

(זהרי חמה'

פרשת בלק שם)

ראוי לתת טעם למה הביאו נדבת המשכן בְּבֹקֶר דוקא. ונראה לי, שידוע מה שאמרו חז"ל (שמות רבה נא, ח) אמר הקב"ה יבא זהב המשכן ויכפר על זהב העגל. גם מבואר במפרשים ששני מיני חוטאים היו בעגל. א. אלו שעשו העגל בפועל ממש, אשר הרגום בני לוי ואשר נגפם הקב"ה. ב. אלו שלא חטאו בפועל, רק היה בהם חטא שלא מיחו, וגם אותם ביקש הקב"ה לכלות, ועליהם התפלל משה.

ובספר אמרי שפר להגאון רבי שלמה קלוגר מבראד ז"ל⁴ כתב בזה דבר נפלא בפסוק וּבַיּוֹם פָּקְדֵי וּפְקֻדָּתֵי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם (לב, לד). וקשה, מה הטעם שדוקא כשיעניש אותם הקב"ה על חטא אחר, אז יפקוד עליהם גם כן עון העגל, ובלי זה לא.

ולפי זה מובן היטב, שהנה חטאם של אלו שנשאר מחטא העגל היה על שלא מיחו בעושי העגל ועברו על מצות עשה הוֹכַחַת תּוֹכִיחַ וּגו', וידוע מה שאמרו במסכת מנחות (מא.) שאין הקב"ה מעניש על מצות עשה רק בעידן ריתחא, לכן יען שבאותה שעה היתה ריתחא גדולה על עושי העגל, רצה הקב"ה להעניש גם אותם שלא מיחו, והועילה תפילת משה שלא ענש אותם תיכף, ושוב אחר שעבר אותו הזמן כבר אינו עידן ריתחא, ואין ראוי להעניש על מצות עשה.

על פי זה מובן מה שנאמר (במדבר כב, מא) וַיֵּהִי בְּבֹקֶר וַיִּקְחַת בְּלַק אֶת בְּלַעַם וַיֵּעֲלֶהוּ בְּמֹת בָּעַל וַיֵּרָא מִשָּׁם קֶצֶה הָעָם. ולכאורה מה הנפקא מינה אם זה היה בבוקר או בחלק אחר של היום.

ועל פי הנ"ל מובן היטב, כי ידוע שבלעם ובלק רצו לעורר חטא העגל על ישראל כמו שכתוב בתרגום יונתן על הפסוק וַיִּשֶׁת אֶל הַמִּדְבָּר פְּנִיּוֹ (במדבר כד, א), וַיִּשׂוּי לְמִדְבָּרָא אֲנָפוּי לְמִדְבָּר עֲלִיהוֹן עוֹבְדָא דְעֵינְגְלָא וְעֵבְדוּ תַמָּן. אך הלא לא נשאר מחטא העגל רק רושם של מצות עשה של הוֹכַחַת תּוֹכִיחַ, ועל מצות עשה אין מענישין רק בעידן ריתחא, על זה התחכם בלק וישכם בבוקר

^א רבי יחזקאל מנחם זיסקינד סג"ל. תר"כ-תשי"ד.

^ב תקמ"ו-תרכ"ט.

^ג רבי יוסף תאומים, בעל הפרי מגדים. תפ"ז-תקנ"ב.

^ד רבי יעקב יהושע פלק. תמ"א-תקט"ז.

^ה רבי גרשון שטערן. תרכ"א-תרצ"ו.

^ו רבי חנוך העניך ערזאהן. נפטר תרפ"ז.

^ז רבי משה חיים הכהן שניידער. תרע"ד-תשל"ז.

וְחִצְרַת וְדִי זָהָב (דברים א, א). ופירש רש"י וְחִצְרַת זה מחלוקתו של קרח, וְדִי זָהָב זהו חטא העגל. והקשו כולם, הלא חטא העגל היה לפני מחלוקתו של קרח, ומדוע הקדים מחלוקת קרח לפני חטא העגל. ועל פי הנ"ל יובן מדוע הוכיח אותם משה רבינו ע"ה מקודם על חטא קרח ואחר כך על חטא העגל. כי באמת אותם שעבדו את העגל כבר מתו, ואם כן לכאורה מדוע הוכיח את הנשארים בחיים על חטא העגל. אבל הטעם הוא, כי גם על החיים נשאר החטא של הוֹכֵחַ תוֹכִיחַ, אבל על זה אין עליהם עונש כי על מצות עשה אין מענישין, אמנם על ידי מחלוקתו של קרח כתוב (במדבר יז, יא) **כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף** והיה עידן ריתחא שאז מענישין גם על מצות עשה, ועל ידי זה נתעורר חטא העגל, ולכן הקדים משה בתוכחתו מחלוקת קרח לחטא העגל, שמשום מחלוקת קרח נתעורר חטא העגל.

ויש לפרש בזה הפסוק **וּבְכַל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ** (כג, יג). שלפי הנ"ל כשישראל חוטאים ונעשה עידן ריתחא אז נתעורר חטא העגל, ואף שמתו אותם שעשו העגל בפועל ממש, מכל מקום נשאר החטא על שלא מיהו בעושי רשעה.

ובזה יבואר, **וּבְכַל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ** שלא תעברו שום חטא ועון, ועל ידי זה **וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ** שלא יזכר לכם עון העגל. ואם תקשה למה יתעורר חטא העגל, הלא אלו שעבדו עברו ונענשו ומתו, על זה אומר **לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ** שלא נשמע על פִּיךָ להוכיח את עושי העגל ואם כן נשאר חטא עשה, ואם תעבור איזה חטא יתעורר עידן ריתחא ויתעורר חטא העגל.

(זהרי חמה פרשת דברים שם)

פרשת שקלים

א. איך תלוי טעם הבאת שקלים בחודש אדר להקדימן לשקלי המן, הרי הענין הוא משום שבניסן היו צריכים תרומה חדשה?

ב. איך הועילו שקלי ישראל כנגד כספו של המן, הרי בימי המן לא נהגה מצות הבאת שקלים?

ג. מה הביאור בדברי התוס' שהמן רצה לתת לאחשוורוש כל פדיונם של ישראל, הלא הוא נתן מאה פעמים את מה שנתנו ישראל?

ד. מה עיקר הענין בקריאת פרשת שקלים בזמן הזה?

כבפועל, ועמד להם להגן בעדם, כמו שמצינו (מגילה טז, ויקרא רבה כח, ו) שהיו עוסקים בהלכות עומר וקמיצה לדחות שקלי המן. גם בזמן הזה הוא מה שאנו קורין פרשת שקלים באותו זמן. וזהו שמסיים הירושלמי לפיכך מקדימין וקורין בפרשת שקלים.

והחתם סופר בדרשותיו (ח"א עמ' קיט לפרשת שקלים תקצ"ה) כתב בענין זה. שהקשה, הרי המן שקל את הכסף לאחשוורוש בניסן, והיה לגמ' במגילה הנ"ל לומר לפיכך הקדים שקליהם באחד בניסן שמקריבים מתרומה חדשה שהיא עיקר השקלים, ולא להביא את המשנה שבאחד באדר משמיעין על השקלים.

וביאר, בהקדם דברי התוס' (מגילה טז, ו) שכתבו שעשרת אלפי ככר כסף שנתן המן לאחשוורוש, עולין חצי שקל לכל אחד מישראל שהיו שש מאות אלף כשיצאו ממצרים, ורצה המן ליתן לאחשוורוש כל פדיונם. וזהו תמוה, שהרי פדיונם עלה **למֵאת הפֶּכֶר פֶּכֶר לְאֶדֶן** כמו שמפורש בפסוק (שמות לח, כז), ועשרת אלפים ככר הלא הוא מאה פעמים מספר זה.

וישב, על פי מה שאמרו חכמינו ז"ל בש"ס (ברכות ז, שטובה **מרדות אחת בלבו של אדם יותר ממאה מלקיות שנאמר תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה**, והנה אחר החורבן עיקר פרשת שקלים באה כדי שנשים ללבנו איך בעוונותינו הרבים אבדנו כל טוב מהבאת השקלים שהיו בבית המקדש בכדי לכפר על **נפשותינו**, הרי מרדות זה בלבנו הוא כמו מאה פעמים ככה. [א"ה, אמנם יש להעיר, שבגמ' הנ"ל מבואר שהוא יותר ממאה מלקיות].

ולפי זה על ידי הקריאה שאנו קוראים פרשת שקלים, זה מעורר למעלה את איכות בחינתה של המצוה למאה פעמים ככה שהוא **עשרת אלפים ככר**, ובימי המן חרב הבית ורק קראו פרשת שקלים ועלה לפי חשבון הנ"ל עשרת אלפים ככר, והוא שרצה המן ליתן דמי כל פדיונם. ומפני זה הביאו את המשנה באחד באדר משמיעין על השקלים, והיינו שגם בשעת החורבן קוראים פרשת שקלים להקדים זכות המצוה להגן עליהם.

(גנת הביתן [רבי יהודה הלוי פאטאק, נרפס תש"ד בחייו] עמ' 61)

בש"ס מגילה (יג): **אמר ריש לקיש, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לשקליו, והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים.**

ובירושלמי (מגילה פ"א ה"ה) מובא מאמר זה באופן אחר ובשינוי לשון קצת. **רבי לוי בשם רבי שמעון בן לקיש, צפה הקדוש ברוך הוא שהמן הרשע עתיד לשקול כספו על ישראל, אמר מוטב שיקדים כספן של בני לכספו של אותו הרשע, לפיכך מקדימין וקורין בפרשת שקלים.**

ויש להעיר על זה, איך תלוי הטעם של הבאת שקלים בחודש אדר להקדימן לשקלי המן, הרי הבאת שקלים באדר הוא משום שבניסן היו צריכים לתרום התרומה החדשה מגזירת הכתוב.

וכתב **ביפה מראה**, שאם מטעם גזירת הכתוב אזי מהסברה היה די להתחיל בהבאת השקלים באופן זה, שאנשי ירושלים יתחילו להביא שקליהם יום או יומיים קודם ראש חודש ניסן להספקת הקרבנות הראשונים, ואחר כך יהיו מביאים והולכים כל ישראל שקליהם לדבר יום ביומו, וכך עדיף יותר בכדי שתהא ההבאה סמוכה להרמה. ומפני זה צריך הטעם על הקדמת השקלים באדר בכדי שיגן, שמשמע מזה שהיה ראוי שלא יקדים כדי שההבאה תהא סמוכה להרמה, אלא מפני זכותם לינצל משקלי המן לכן הקדימו לאחד באדר, ומדויק הלשון שאמר **מוטב שיקדים כספן של בני לכספו של המן**, שמשמע שהיה ראוי שלא יקדימו מעתה, אלא מפני שיקדים לכספו של המן מוטב שיקדימו מעתה.

והזכות של הבאת שקלים היתה רק בזמן הבית. ולכאורה אם נאמר שזכות השקלים שהביאו בימי הבית הגינו, אם כן בכל זמן שיביאו ואפילו לאחר ראש חודש ניסן הם קודמים לשקלי המן.

אלא צריך לומר שבימי המן שלא היתה נוהגת מצות הבאת שקלים, בודאי היו עוסקים בהלכות שקלים וקורין הפרשה בחודש אדר כבזמן הבאת, על דרך שאמרו רז"ל (מנחות קי). **כל העוסק בפרשת עולה כאילו הקריב עולה**, ובזה עוררו זכותן של השקלים

א. מדוע ראג משה שלא יזכר שמו בפרשת שקלים יותר מבשאר פרשיות?

ב. מדוע אמר הקב"ה למשה דוקא בפרשת שקלים שהוא זוקף את ראשם של ישראל, יותר מבשאר פרשיות?

ג. מה הטעם שציוה הקב"ה לתת דוקא מחצית השקל לכופר נפש?

ד. היכן מצינו שהמן שקל שקלים על ישראל, הרי ככרים שקל?

ה. מדוע הקפיד הקב"ה שיתנו דוקא חצי מטבע?

כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁוֹ, מִשֶּׁה לָמַד תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל וְהִרְיִיכָן לְמִצּוֹת, וְנָתַן לָהֶם סִדְרֵי תּוֹרָה וּפְרָשִׁיּוֹת שְׁקוּרָאִים בָּהֶם בְּכָל שַׁבַּת וּבְכָל חֹדֶשׁ וּבְכָל מוֹעֵד, וְהֵם מְזַכְרִים אוֹתוֹ בְּכָל פְּרָשָׁה וּפְרָשָׁה, וּבְפְרָשֵׁת שְׁקָלִים אָמַר מִשֶּׁה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִשְׁאֲנֵי מֵת אֵין אֲנִי נֹזְכֵר, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֵייד כִּשֶׁם שֶׁאַתָּה עוֹמֵד עִכְשִׁיו וְנוֹתֵן לָהֶם פְּרָשֵׁת שְׁקָלִים וְאַתָּה זוֹקֵף אֶת רֹאשׁוֹ, כִּךְ בְּכָל שָׁנָה וּשְׁנָה שְׁקוּרָאִין אוֹתָהּ לְפָנָי כְּאִלּוֹ אֵת עוֹמֵד שֶׁם בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וְזוֹקֵף אֶת רֹאשׁוֹ, מִנִּין מִמָּה שְׁקָרָאוּ בְּעִנְיַן וַיִּדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁוֹ, שֶׁא אֶת רֹאשׁוֹ לֹא נֹאמַר אֵלָּא כִּי תִשָּׂא (תַּנְחוּמָא כִּי תִשָּׂא ג).

אכן צריך טעם למה הספיק להקב"ה התרומה שנתנו הלויים לכהנים שהוא תרומת מעשר שהיא אחד ממאה, ולא ביותר התרומה שהיו ישראל בעצמם רגילים בהם שהוא אחד מחמשים לעין בינונית, שאף על פי שלא נתנה התורה שיעור זה, עם כל זה הרי ישראל בעצמם הכירו שזה השיעור הראוי, ועוד למה הקפיד הקב"ה דוקא בחצי מטבע.

אבל יש לומר שבזה רצה הקב"ה להודיע לישראל גדולת זכות משה כמה עמד להם, שאמרו (תנחומא בשלח י) ששקול משה כנגד כל ישראל, ולכן ציוה שהם יתנו רק חצי שקל לפדיון נפשותם לכפר עליהם, וחצי האחר ישלים זכות משה לכל אחד מישראל.

וזה מה שרמז לו הכתוב שנאמר לו כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָקְדֵיהֶם וְנָתַנּוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ וְגו' זֶה יִתְּנוּ מִחֲצִית הַשְּׁקָל, פירוש שעל ידי שאתה תשא את ראשם וזוקף אותם בשקלים, יספיק לכל אחד מחצית השקל שעולה לכל אחד מישראל בצירוף זכותך לשקל שלם, והוא תְּרוּמָה לָהּ.

אכן משה באשר היה אב הרחמן לישראל, לא הספיקה לו תקנה זו, שנתירא שמשמת לא יזכר עוד זכותו להם, באשר איננו רועם עוד. אבל הקב"ה אמר לו כשם שעכשיו אתה שוקל את ישראל בשקלים כך כשישראל קורין בכל שנה פרשת שקלים כאילו אתה עומד ושוקלן, כמו שאמרו (מגילה לא:) שהבטיח הקב"ה לאברהם שגם לאחר שחרב בית המקדש ואין ישראל מקריבים עוד קרבנות לכפרתם, כשיקראו פרשת הקרבנות יעלה להם כאילו הקריבום, וכן על פי זה כשיקראו פרשת שקלים יעלה להם כאילו הביאו שקליהם בזמן שבית המקדש קיים.

וזה מה שהבטיח הקב"ה למשה, **בְּכָל שָׁנָה וּשְׁנָה שְׁקוּרָאִין אוֹתָהּ לְפָנָי כְּאִלּוֹ אֵת עוֹמֵד שֶׁם בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וְזוֹקֵף אֶת רֹאשׁוֹ, שֶׁתַּעֲמוּד זְכוּתְךָ לְהַשְׁלִים חֲצִי שְׁקָל לְכָל אֶחָד לְשֶׁקֶל שְׁלֵם לְהִיּוֹת תְּרוּמָה לָהּ,** וזה רמז לו הקב"ה ממה שנאמר כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁוֹ, שֶׁא אֶת רֹאשׁוֹ לֹא נֹאמַר אֵלָּא כִּי תִשָּׂא, שאם היה נאמר שֶׁא אֶת רֹאשׁוֹ עַל הַעֵת הַהִיא דוּקָא, לִכְךָ נֹאמַר כִּי תִשָּׂא לְשׁוֹן עֵתִיד, לומר שתשא ותזקוף את ישראל בשקלים עד סוף כל הדורות.

וזה פירוש המדרש מה שאמר שדאג משה דוקא בפרשת שקלים משאני מת אין אני נזכר, והקב"ה הבטיח לו **בְּכָל שָׁנָה וּשְׁנָה שְׁקוּרָאִין אוֹתָהּ לְפָנָי כְּאִלּוֹ אֵת עוֹמֵד שֶׁם בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וְזוֹקֵף אֶת רֹאשׁוֹ.**

(מנחת עניי)

(פרשת כי תשא)

לבאר מדרש זה נקדים מה שכתבו התוס' (מגילה טז.) שמעתי שעשרה אלפי ככר כסף עולין חצי שקל לכל אחד מישראל שהיו ת"ר אלף כשיצאו ממצרים, ואמר שיתן לאחשוורוש כל פדיונם ודוק ותשכח, עכ"ל. וכבר תמהו קדמאי (עיין פני יהושע והגהות הב"ח שם), שלא בלבד שהחשבון איננו מכוון, אלא מוכחש מן התורה, שבפרשת פקודי נחשבים שקלי ישראל לת"ר אלף, למאה ככר כסף (עיין שמות לח, כה-כז), וכמה רחוק זה ממספר עשרה אלפי ככר כסף. ומלבד זה, גם הלשון **כָּל פְּדִיוֹנָם** שכתבו התוס' נראה שפת יתר, שהיה להם לומר שיתן לאחשוורוש כן. גם לא ידענו מה מצאו התוס' חסר ביאור, שהוצרכו לחשבון זה.

ויש לומר, שהתוס' רצו לבאר בזה מה שאמרו (שם יג:) **וְעִשְׂרֵת אֲלָפִים כֶּפֶר כֶּסֶף** (אסתר ג, ט) **אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, גְּלוּי וַיְדוּעַ לְפָנָי מִי שֶׁאָמַר וְהִיא הָעוֹלָם שֶׁעֵתִיד הַמֵּן לְשֶׁקֶל שְׁקָלִים עַל יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֵךְ הַקְּדִים שְׁקָלִיהֶם לְשֶׁקֶל, וְהֵינּוּ דַתְּנָן בְּאֶחָד בְּאֶדְרֵי מִשְׁמִיעֵינָן עַל הַשְּׁקָלִים.** וצריך ביאור, היכן מצינו שהמן שקל שקלים על ישראל, הרי ככרים שקל, ואיזה יחס יש בין מה ששקל המן ובין מה שציוה הקב"ה לישראל ליתן מחצית השקל. לזה כתבו התוס' לבאר זה, **שֶׁמֵעֵתִי וְכו',** והיינו על פי מה שכתב האלשיך (שמות ל, יג) טעם למה ציוה הכתוב ליתן מִחֲצִית הַשְּׁקָל דוּקָא לְכּוֹפֵר נֶפֶשׁ, כִּי עֵרַךְ הַזְכָּר מִבֵּן עֶשְׂרִים עַד בֵּן שְׁשִׁים שֶׁהֵם רֹב שְׁנוֹת חַיֵּי הָאָדָם הוּא חֲמִשִּׁים שְׁקָלִים, וְאִם כֵּן אִם יִתֵּן אִישׁ פְּדִיוֹנוֹ יִהְיוּ נ' שְׁקָלִים, אֲבָל הַקְּב"ה אָמַר אֵינִי מִבְּקֶשׁ מִכֶּם רַק תְּרוּמָה מֵעֵרַךְ שְׁלֹכֶם וְתִרְוֹמַת הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בָּהּ הַתּוֹרָה שִׁיעוֹר הוּא תְּרוֹמַת מֵעֶשֶׂר, וְהוּא אֶחָד מִמָּאָה. וְלִכֵּן נֹאמַר מִחֲצִית הַשְּׁקָל תְּרוּמָה לָהּ, שֶׁאֶחָד מִמָּאָה שֶׁל עֵרַכְכֶם יִהְיֶה כּוֹפֵר נֶפֶשׁוֹתֵיכֶם, עֵינֵי שֶׁם.

והנה מחצית השקל לת"ר אלף מישראל עלה למאת ככר הכסף ככתוב בפרשת פקודי, וזה היה אחד ממאה מערך נפשותם, ועל פי חשבון זה כל ערכם שהוא חמשים שקלים לכל נפש יעלה לחשבון מאה פעמים מאה ככר שהוא עשרת אלפים ככר. וזה מה שאמר ר' שמעון בן לקיש עֵתִיד הַמֵּן לְשֶׁקֶל שְׁקָלִים עַל יִשְׂרָאֵל שִׁישְׁקוֹל כָּל פְּדִיוֹנָם מה ששוין כל ת"ר אלף, שהוא לכל אחד מישראל חמשים שקלים, לְפִיכֵךְ הַקְּדִים הַקְּב"ה שְׁקָלִיהֶם שהוא חצי שקל לשקליו שהיו חמשים שקל, והספיק להקב"ה לערך כל נפש שיתן רק תְּרוּמָה אֶחָד מִמָּאָה מְכַל שָׁנָה. וזה מה שביארו התוס' שאמר המן שיתן לאחשוורוש כָּל פְּדִיוֹנָם שעולה עשרה אלפים ככר לפי ערך החשבון שציוה הקב"ה ליתן חצי שקל כל אחד מישראל, וזה מה שאמר ריש לקיש שציוה הקב"ה כן להקדים שקליהם לשקליו.